

IBILBIDEA: AUZOETAN ZEHAR BILA

Irteerari Fanderiako auzoan eman diogu hasiera. Hala ere, zuek egokiagoa ikusten duzuen edo hobe datorkizuen lekutik has dezakezue.

Fanderiako auzoan, etxeek osatzen duten bi lerroen artean parke moduko bat dago. Erdetik ubidea pasatzen da. Ubidea, gaur egun bere ibilbide ia osoa lur azpitik egiten badu ere, Fanderiatik pasa ondoren Zumardiraino heltzen da.

Han, ubidearen gainean aurkituko duzue errota.

1. FANDERIA: ERROTA

Garrantzi handiko ingurua izan zen. Mendeetan zehar hainbat industria izan dira, gaur egun ikusten dugun errota izan delarik azkena.

XIX. mende hasieran eraiki zuten Fanderiako errota Errenterriko Udalarena da. Bertan, bisitariei udalerrriaren ondare kultural, etnologiko eta tekniko-zientifikoa erakusten zaie.

Errota jardunean aritu zen azken urteetan, publizitate lema bitxia eta ezaguna izan zuen: “Fanderiako pentsuak, ez merkeenak bai onenak”.

Balia dezakegu lema hori ikasleek berek beste batzuk sor ditzaten.

Bisita doakoa den arren, hitzordua egin behar da Errenterriko Udaleko Kultura sailera deituta (943 449606) gutxienez 24 orduko aurrerapenarekin.

Errota ikusi ondoren, Fanderiako frontoi eta igerilekuaren ondotik pasata, Agustinetako auzora igotzeko igogailua eta eskailerak topatuko ditugu. Bertatik igo eta Fanderiako eta Gabierrotako auzoetako ikusmira interesgarria izango dugu.

Aurrera jarraituz, Agustinetako auzoa zeharkatuko dugu. Frontoiaren ondoan pasa, parkea gurutzatu eta gora eginez berehala topatuko duzue gure bigarren norakoa.

2. AGUSTINAK: HIRUTASUNAREN KOMENTUA

Hirutasunaren komentua 1543an eraiki zen. Hiru asteasuar izan ziren, Catalina, Barbara eta Mari Juan agustinak, hura sortu zutenak. Bekaizkeria eta prozedura arazoak medio, Udala horren aurka azaldu zen, haren sorrerak ez baitzuen udal agintarien baimenik. Udala orduan auzitan sartu zen monasterioa eraistea lortzeko asmoz, eta komentuaren aurka jardun zuen 1604ra arte iraun zuen auzi luzean.

Komentuko mojak izan ziren, hain zuzen, inguru horietako lehen biztanleak.

Komentuaren azpialdetik doan bideari jarraituz, Lousada kalera irtengo gara. Ezkerretara ikusiko dugun plaza zeharkatu eta handik abiatzen den edozein bidexkatik gora eginez Arramendira helduko gara.

3. GAZTAÑO: ARRAMENDIKO KASKOA

Arramendi 81 m. dituen muinoa da. Beraungo eta Altamirako muinoekin batera, herria inguratzen du. Herrigunean urbanizatu gabe dagoen eremu bakarrenetakoa da, bestalde.

Bere kokapena oso garrantzitsua da. Oiartzun ibaiaren bidea eta Pasaiako portuan duen itsasoratzea zaindu daitezke bertatik.

Arrazoi hori dela medio, historian zehar leku esanguratsua izan da. Erdi Aroa arte zati horretan nabigagarria zen ibaiaren zatia zaintzeko lekua zen, zaindu beharreko ibilbide komertziala baitzen.

Erdi Aroan nekazaritzarako eta abeltzaintzarako izan zen garrantzitsua. Izan ere, gaztainondoak eta sagarrondoak aldatu baizituzten eta behi-aziendentzako larreak sortu zituzten.

Bigarren karlistadan, karlistak Arramendiko sagarrondoan artean babesten ziren gauzez herria hartua zuten liberalak erasotzeko. Hori zela eta, 1874an liberalek sagastia mozteko eta muinoan gotorleku bat eraikitzeko agindu zuten. San Markoko, Txoritokietako eta Darietakoekin batera herria karlistetatik babesteko eta liberalek hartuak zituzten beste herriekin komunikazioa mantentzeko asmoz.

Gotorlekuak bere inguru osoan lubakia zuen.

Gaur egun atsedenekua den eremu honetan, gotorlekua egon zen. Oraindik ere haren aurriak ikus ditzakegu bertan.

Atsedenekuan iturria, mahaiak, aulkiak eta zabuak aurkituko dituzue. Leku egokia da hamaiketako edo bazkaria egiteko.

Kaskoari buelta ematen dio bideak. Ederki ikusiko ditugu gain hartatik Agustinak, Gaztaño, Pontika, Beraun, Galtzaraborda, Alaberga, Iztieta Kasko Zaharra eta Erdialdea.

Bideak badu adar bat Pontika aldera jarraitzen duena. Maldan behera hasi bezain laster “Belaunaldien Basoa” topatuko duzue. Bidean, eskuinetara. Baso horretan, jaiotako haur bakoitzeko zuhaitz bat aldatzen da. Zuhaitz bakoitzak haurraren izena du. Baliteke zuen ikasleetako zenbaitek zuhaitza aldatua izatea han.

Bideak, Zamalbidera doan bidera eramango gaitu. Hemen hiru aukera proposatzen dizkizuegu.

A. INDUSTRIALDEETATIK BARRENA

Errepidera heltzean, ezkerretara eginez, Zamalbidera doan bidetik aurrera eginez, laster topatuko dugu trikuharria duen biribilgunea. Biribilgunean ezkerretara Masti-Loidiko industrialdean barneratuko gara. Berehala udaltzaingoa topatuko dugu. Aurrerago, herriko beste hainbat industria eta enpresa aurkituko ditugu.

Bide zuzenaren erdialdean, errekaen beste aldean, Loidi baserri eraberritua ikusiko dugu.

Aurrerago, beste biribilgune batera helduko gara. Bertatik, Zamalbidera doan bidearekin bat egingo dugu berriro, Isatseko maldaren behealdean, hain zuzen.

Biribilgunean ezkerretara egiten badugu, industrialdetik jarraituko dugu, eta autopistako zubi berriaren azpitik aldapan gora abiatuz, Egiburuberri industrialdean barneratuko gara. Bertatik, Zamalbide aldera jarraitu dezakegu eta San Markoko gotorlekura joan edo Zentolenetik behera erdialdera joan gintezke.

Biribilgunean aurrera egiten badugu, aldiz, bidea gurutzatu eta gora egiten duen bidea hartuz, berehala Txirrita-Maleo industrialdera joango gara.

Ezkerretara Txirrita baserria ikusiko dugu.

Aldapan gora eginez, San Markoko bidegurutzeraino iritsiko gara.

Puntu horretan, ibilbideko beste aukeretako batekin jarrai dezakegu, San Markoko gotorlekura joateko aukera, hain zuzen.

B. KIROL INSTALAZIOAK ETA GOTORLEKUAK

Errepidera heltzean eskuinetara eginez gero, laster Pontikara helduko gara. Aurrera jarraituta, Beraun aldera igotzen den aldapa topatuko dugu. Hortik gora joango gara.

Aldaparen erdialdean, ezkerretara, frontoi estalia ikusiko dugu. Gaur egun, eskubaloi-partida asko eta entrenamenduak bertan egiten dira. Aurrerago, ia gora heltzen garenean, atletismo-pista eta futbol-zelaia ikusiko ditugu.

Gorago jarraituko dugu, ordea. Muinora iritsitakoan, biribilgune bat aurkituko dugu. Han, ezkerretara egin eta autopista gaineko zubia igaroko dugu. Handik aurrera, Langaitz ikastola alde batera utzi eta eskuinaldeko bidea jarraituko dugu

San Markoko gotorlekuraino.

SAN MARKOKO GOTORLEKUA

San Markoko gotorlekua 1888an eraiki zuten. Kokalekuari dagokionez, Oarsoaldea eskualdeko behatoki naturala da eta bertatik Kantauriko kostaldea ere ikus daiteke.

Txoritokietako gotorlekuarekin batera eraiki zuten, eta biak Pasaiako portua, Donostia eta gure herria defendatzeko “Oiartzungo lubaki eremua” egitasmoaren parte ziren.

Orain, garrantzizko eremu turistiko-kulturala izateko eraberritzeko lanak egin dira bertan.

Bazkari legea egiteko leku aproposa da inguru hau. Gotorlekuaren inguruan mahaiak eta aulkiak daude eta baita iturria ere.

Nahi izanez gero, Txoritokietako gotorlekura joan gitezke. Kontuan izan gotorleku hori egokitu gabe dagoela, eta, beraz, ikasleei arretaz ibiltzeko eskatu beharko diegula.

Beste aukera bat, Beraungo auzoa zeharkatu, eta Parke kaletik Galtzarabordako topo geltokira jaistea da. Haren ondoan topatuko dugu kiroldegia.

C. KULTURA-AZPIEGITURAK

Errepidean eskuinaldera eginez, laster Pontikako auzora helduko gara. Aurrera jarraitu eta Madalenako ermitaraino iritsiko gara. Madalen kaletik aurrera egingo dugu. Kalearen hasieran, eskuinera, turismo bulegoa eta liburutegia dagoen etxea aurkituko ditugu. Urte luzeetan, etxe hori Guardia Zibilaren kuartela izan zen. Haien ondoren, Polizia Nazionala egon zen. Alde egin zutenean, 1979an, hutsik geratu zen. Urte batzuk beranduago, nolabait egokitu eta musika eskola jarri zuten bertan. Azkenik, gaur egun eskaintzen dituen zerbitzuak eskaintzeko egokitu zuten.

Maria Lezo kaletik aurrera jarraituko dugu, Niessen plazaraino.

NIESSEN

Gaur egun ezagutzen dugun eraikuntza eta plaza hori, garai batean Niessen izeneko lantegi handia izan zen. Gaur egun, esan dezakegu, herriko kulturaren bihotza dagoela bertan.

Alde batetik, Kontserbatorioa dago, Udal Musika Eskolarekin eta Udal Dantza Eskolarekin.

Bestalde, Xenpelar Arte Plastikoen Udal Tailerra Niessenen kokatuta dago.

Gainera, herriko auditorio bakarra ere bertan dago. Auditorio horretan, dantza, musika, zinema, eta antzerki ikuskizunak eskaintzen dira herritarrentzat.

ERESBIL

Niessenen aurkitzen da Eresbil musika artxibategia. Bertan, Euskal Herriko musikarien lanak gordetzeko eta zabaltzeko lan egiten dute.

Interesa baduzue bisita daiteke. Haien ordutegia astelehenetik ostiralera artekoa da, goizeko 10:00etatik 17:00etara. Komeni da, hala ere, alde zuzenetik bisita adostea. Horretarako telefono honetara deitzea nahikoa izango duzue: 943 000 868.

Niesseneko eraikuntzan daude, baita ere, egun herrian dauden zinema-areto bakarrak. Garai batean, hiru zinema-areto izan genituen herrian. Haien desagertu ziren, eta urte luzeetan zinema-aretorik izan ez genuen arren, gaur egun Niessenen ditugu hainbat areto txiki.

Zinema dagoen lekuan, hura eraiki arte, Udal Frontoi zaharra zegoen.

Azkenik, Niessenen azpialdean Udal Merkatua dago: arrandegiak, harategiak, frutadendak, baserritarrak eta abar. Haien ikustea ere interesgarria litzateke.

Niessenetik irten eta Biteri kalean zehar aurrera joatea proposatzen dizuegu. Oraingoan Iztietaraino, edo zehatzago esanda, Ondartxoraino joango gara. Han, Udal Hiltegi zaharra, edo matadero, aurkituko dugu.

UDAL HILTEGI ZAHARRA

Urte asko dira hiltegia hutsik dagoela. Hala ere, garai batean oso garrantzitsua eta funtsezkoa zen hiltegia herriarentzat. Historian zehar beste kokaleku zenbait izan ditu, horren aurrekoa, Biteri eskolen ondoan dagoen Fernandez de Landa plazan. Garai batean, hara eramane behar zituzten hiltzera herritarren elikagai izango ziren aziendak.

Dudarik gabe eraikuntza ederra izaten jarraitzen du hiltegi zaharrak. Gaur egun, Hibaika arraun elkartearen egoitza da, eta herriko Arraun Eskola ere bertan dago. Izan ere, garai batean, herriak Hibaika izeneko traineru ospetsua zuen, estropada entzutenetsuenetan parte hartzen zuena, gainera.